संपादकीय

वाचकांच्या शुभेच्छा आणि सहकार्य यांच्या जोरावरच हा अंक वाचकांच्या हाती देऊन "बायजा" दुसऱ्या वर्षात पदार्पण करीत आहे. "बायजा" ला अभिप्रेत असणाऱ्या स्वावलंबी, समर्थ आणि विचारशील स्त्रीचे चित्र बायजामधील लेख, कथा आणि कवितांमधून उतरविण्याचा प्रयत्न आम्ही करीत आहोत. अशा स्त्रीला आक्रमावा लागणारा मार्ग काट्याकुट्यांनी आणि अडचणींनी भरलेला आहे याची आम्हांला जाणीव आहे. पण त्या अडचणींवर मात करून ही स्त्री नवीन समाज घडवणार आहे यात आम्हाला तिळमात्र शंका नाही. आज घडत असलेल्या घटनांकडे आपण डोळसपणे पाहिले तर याचे प्रत्यंतर आपल्याला सहजच येते.

परवाच्या संपाचेच पहा ना! शेकडो स्त्रियांनी स्वयंस्फूर्तीने, पुरुषांच्या खांद्याला खांदा लावून संपात भाग घेतला. गेल्या अनेक दशकांपासून चार भिंतीची बंधने तोडून स्त्री अर्थार्जनासाठी मोठ्या प्रमाणावर बाहेर पडली आहे. स्त्रीने अर्थार्जन करून संसाराला हातभार लावावा हा विचार समाजाने हळूहळू मान्य केला. परंतु स्त्रीने संप, मोर्चे, सत्याग्रह वगैरे मार्गांनी कष्टकरी वर्गाच्या लढ्यात सक्रीय भाग घेण्याच्या भानगडीत पडू नये अशी अलिखित मर्यादा घातली गेली. बव्हंशी स्त्रियांनीही कळत नकळत ती मानली परंतु स्त्रियांना हळूहळू परिस्थितीची जाण येऊ लागली आणि त्यांनी हीही लक्ष्मणरेषा ओलांडायची ठरविले. चळवळीशिवाय आपली प्रगती शक्य होणार नाही याची जाणीव होऊन त्यांनी कष्टकरी वर्गाच्या लढ्यात उतरण्यास सुरुवात केली. त्याचेच एक उदाहरण म्हणजे महाराष्ट्रातील सरकारी आणि निमसरकारी कर्मचाऱ्यांच्या संपात मोठ्या संख्येने सामील होऊन स्त्रियांनी बजावलेली कामगिरी. अनेक स्त्रियांनी या वेळेस घेतलेला हा पहिलावहिला, नवखा त्यांच्या मध्ये आत्मविश्वास निर्माण करणारा [illegible] जोम चढविणारा ठरला. घराचे, मुलाबाळांचे [illegible] पोश तोडून अनेक स्त्रियांनी सत्याग्रहात भाग [illegible] आणि तुरुंग जवळ केला. अनेक घरांना हा भूकंप[illegible] सौम्यसा धक्का जाणवला असणारच. पण अशा [illegible] जुन्या रुढी, विचार आणि श्रद्धांना वेळोवेळी बसणा[illegible] धक्क्यांनीं निर्माण होणाऱ्या स्पंदनातूनच नवीन [illegible] मानस आकार घेत असते. नवा विचार प्रसारित [illegible] जातो. आणि परिस्थिती सामाजिक बदलाला पो[illegible] बनत जाते. अशा घटना जेव्हा घडतात तेव्हा बहु[illegible] वेळा आघाडीच्या नेत्यांचा गवगवा होतो, त्यां[illegible] मुलाखती, फोटो छापून येतात. परंतु या लढ्याचे [illegible] बळ म्हणजे त्या लढ्यातील लहान–थोर शिलेदार [illegible] होत. या शिलेदारांचे अनुभव ही जनसामान्यां[illegible] स्फूर्तिस्थाने आणि प्रेरक शक्ती ठरू शकतात. म्हणू[illegible] या संपात भाग घेतलेल्या काही शिक्षिका, नर्सेस आ[illegible] कर्मचारी स्त्रिया यांचे अनुभव टिपून वाचकांना साद[illegible] करण्याचा प्रयत्न आम्ही केला आहे.

आज ग्रामीण भागातही स्त्रिया निरनिराळ्या प्रश्नांना वाचा फोडत आहेत. अन्याय आणि अत्याचा[illegible] याविरुद्ध उठलेल्या महाबळेश्वरच्या मोळीवाल्या बाया, किमान वेतनासाठी झगडणाऱ्या आदिवासी बाया, कॉटन सीड प्लॉटवर राबणाऱ्या दलित बाया किंवा बिडी धंद्यात घाम गाळणाऱ्या सुंदरा, धूर्पा ह्या सर्वां[illegible] झगडे आपणास नवीन जागृतीची ओळख करून देता[illegible] म्हणून ह्या स्त्रियांच्या आंदोलनाचे सार ह्या अंका[illegible] आम्ही सादर करीत आहोत.

स्त्रियांना येत असलेली ही परिस्थितीची जा[illegible] अधिक व्यापक बनणे आवश्यक आहे. केवळ आपला [illegible] व्यवसाय, आपले उत्पन्न एवढ्यापुरती ही जाण मर्या[illegible]

हता संबंध स्त्री–जातीची आणि मानव- सुखदुःखे जाणून घेण्याची कुवत स्त्रियांमध्ये व्हावयास पाहिजे. म्हणजे मग आपले प्रश्न मार्ग त्यांना अधिकाधिक स्पष्ट होऊ त्यासाठी स्त्रियांनी संघटना बांधून काही हाती घेण्याची आवश्यकता आहे असे वाटते. ८ मार्च हा अमेरिकन कष्टकरी स्त्रियांनी १९०८ मोठ्या प्रमाणावर संप करून संस्मरणीय करून दिवस साजरा करण्याचे आवाहन आम्ही या केलेले आहे. त्याला अनुलक्षून निरनिराळ्या च्या स्त्रियांनी कोणत्या ना कोणत्या स्वरुपात साजरा करावा अशी त्यांना नम्र विनंती आहे. फेब्रुवारीला महाराष्ट्रातील विधानसभेची णूक आहे. निकडणुकीत मतदान करून आपल्याला हिजे असलेले शासक निवडून देण्याचा लोकशाही प्रत्येक प्रौढ व्यक्तीला भारतीय घटनेने दिला ब्रिटिश आणि अमेरिकन स्त्रियांप्रमाणे संघर्ष न रताही भारतीय स्त्रियांना हा मतदानाचा हक्क सहजपणे प्राप्त झाला आहे. तो त्यांनी जाणीवपूर्वक वापरला पाहिजे यात शंकाच नाही. पण तो वापरत असताना या पद्धतीने आपण सर्व जनतेचे प्रतिनिधित्व करणारे आणि समाजाचे खरेखुरे कल्याण साधणारे शासक निवडून देऊ शकू या भ्रमात मात्र राहण्याचे कारण नाही. सद्य:परिस्थतीमध्ये ज्यांच्या हातात दंडबळ आहे आणि आर्थिक शक्ती आहे अशाच व्यक्ती निवडणूक लढवू शकतात हे आपण पाहतो. साहजिकच यातून निवडून आलेले लोक सामान्य जनतेचे प्रतिनिधित्व करतात, असा दावा करणे अतिशयोक्तीचे होईल. या पद्धतीने निवडून आलेले शासन प्रत्यक्षात समाजाच्या कोणत्या तरी विशिष्ट गटाचे हितसंबंध राखणारेच ठरते. शेवटी मूठभर लोकांच्या हातातच सत्ता एकवटते आणि तेच सर्व समाजाशी संबंधित निर्णय घेतात. समाजातील सर्व लोक स्वयंनिर्णय करतात हा केवळ आभासच राहतो. तेव्हा या परिस्थितीकडे स्त्रियांनी आणि इतर लोकांनी अधिक डोळसपणे पाहण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे असे आम्हास वाटते.

□

बायजा वर्गणीदारांस –

* 'बायजा' द्वैमासिकाची १९७८ ची वार्षिक वर्गणी त्वरीत पाठवावी ही विनंती.
* १९७८ ची वार्षिक वर्गणी : सहा रुपये. (अधिक टपालखर्च १ रुपया) एकूण सात रुपये.

....

पत्रव्यवहाराचा पत्ता :

* सौदामिनी राव, संपादक 'बायजा', ९७ प्रभात रस्ता, पुणे ४.

त्वरा करा–

१९७७ सालात प्रसिद्ध झालेले 'बायजा' द्वैमासिकाचे आपल्या जिव्हाळ्याच्या विषयांवरील खास अंक आपण वाचले नसतील तर त्वरीत मागवा.

अंक १ : दारूबाजी : एक सामाजिक समस्या (प्रती शिल्लक नाहीत)

अंक २ : शिक्षण : काही प्रश्न– कोणाचे ? कोणते ? कशासाठी ?

अंक ३ : स्त्रीचे आर्थिक स्थान

अंक ४ : दलितांच्या समस्या

अंक ५-६ : कामगार स्त्री

अंक वाचावा व प्रतिक्रीया कळवावी ही विनंती